

MAGYAR KURIR

Bécsből, Pénteken, Május' 12-dikén, 1820.

Nagy Britannia.

Végezte azon beszédnek, mellyel a Király az új Parlamentum' üléseit kinyitotta:

„Álhatatos bizodalommal vagyok azért, hogy azon alattvalóink, a kik fájdalom! magokat tévedésre vezetteni megengedték, onnét azon veszedelmeknek, mellyeken által estek, s azon meszterkedéseknek, mellyek az ő élcsábításokra fordítottak, eleven érzése által, a jóútra ismét vissza fognak térítettni, s ez, a törvények' alá való vettetés' kötelező engedelmességének s hajlandóságának, s a Constitúcióhoz való ragaszkodásnak azon lelket; melly az Anglus nemzetnek nagy sokaságában megmozgathatatlannúl fennáll, s a Britannus népet az isteni gondviselés' segedelmével nagyobb praktikai szabadság, boldogság, és szerencse erántette bizonyossá, mint a' milyenekben a világon valamely más' nép részesülhetett, hennék ismét fel fogja eleveníteni.“

Megtiltották vala ugyan a' Birák, hogy a' Ministerek' ellen való összeesküvést illető pernek folytatja alatt, annak egész elvégződéséig, ezen tárgyról valamit kihirdessenek az Ujságírók: az Observér azonban ezen tilalommal semmit se gondolván, Aprilis' 23-dikén mindent kiadott, a' mi ezen napig a' törvényszék

előtt Thistlewoodra's társaira nézve, eléfordult. Ezen Ujságból pedig a' következőket közlötte summásan a' Bavariai Közönséges Ujsággal ennek egy Londoni levelezője, az összeesküvésnek kezdetétől fogva annak kivilágosodásáig eléfordult környüállásokról, aszszerént, mint mind ezek a' tanuknak vallástételeikből, kihozattathatnak: —

„Ezen összeesküvés, úgy mond, már régen elintéztetett vala. A' Ministerek' megölettetését az Országlás' felfordítottásának kellett volna követni. Ki volt a' plánumnak toladjonképpen való elintézője, ezt még ki nem lehetett tanulni. Hogy végrehajtásához régtől fogva készültek, mutatja az összeesküdtteknél megtaláltott s töllök elvetetett fegyvereknek és munitzióknak sokasága. Mint mondják csak a' munitzió 1200 fontot nyomott. Mig ez a' sok szegény és ahoz semmit nem értő ember ennyi fegyvert és munitziót összeszerkezethetett, erre sok idő kívántatott; mert azt, hogy gazdagok által segítették volna, semmi környüállások nem mutatják. Januárius' végétől vagy Februárius' elejétől fogva abban a' házban tartották gyülekezeteiket, mellyet Brunt nevű csizmamester, az összeesküvés' egygyik tagja, a' ki éppen most áll ítélőszék' előtt, oly fogás' alatt bérelt ki ezen célra, hogy Ings (ez is egy társok) fog benne lakni. Fő feltétele lévén plánumjoknak ez, hogy mindeneknek előtte a' Ministerek' gyilkoltassanak meg, úgy itélek,

hogy ennek végrehajtására legkedvezőbb idő lesz a III. György Király temetésének ideje, azért, hogy ilyenkor a Miniszterek mind egygyütt szoktak lenni, tehát egy is meg nem menekedhetne közülök, annyival is inkább, hogy a katonaságnak és a Politziai embereknek nagy részint el kellene Londonból távozni 's a halotti pompára, Windsorba menni, a melly Londontól 20 Anglus mértföldnyire esik. Hanem még nem voltak egészen készen. Tehát Február. 16-dikáról, melly napon a temetés volt, elhalasztották próbatételjeket. Azonközben néhányak zugolódni kezdtek közülök, azt mondván, hogy nékiek a hosszás plánizálásra nincsen idejek, hanem halogatódzás nélkül meg kell tenni a csapást. Erre nézve Thistlewood Februárius 19-dikén, szombat napon, a bizottabb tagokkal együtt lévén, azt jóvállotta, hogy a következő szerdán önnön házaikban lepjék és gyilkolják meg a Minisztereket, úgy, hogy különböző-csoportokban roncsanak reájok, más csoportoknak pedig egyéb foglalatoskodások legyenek köteleiségeik, tudniillik: egy csoportnak, hogy két ágyut, mellyek a városi önkéntvállalkozottak lovasságának lovaglósokolájában majd minden őriztetés nélkül állottak, vegyen el, egy más csapasnak, hogy a város ágyuzóinak ezektől messze álló hat ágyujokat foglalja el, egy harmadik csoportnak, hogy hasonlóképpen hat ágyukat a Lord Májor házatól hozzon el. Azon tagokra, kik ezen bizottabbak gyűlésében jelen voltak, az is reájok bizattatott, hogy ezen határozásokról, barátjaikat, kik a gyűlésben jelen nem voltak, tudósítsák, 's őket mindenekhez készítsék hozzá, 's a következő napnak estvéjén ismét minnyájok gyülekezzenek össze. Össze is gyűltek. Ez esett Vasárnap estve. Hé-

tün estve hasonlóképpen. Plánumjokat főzték és érlelték. Midőn kedden reggel ismét összegyülekeztek volna, egygyik közülök arról tett hírt, hogy a Miniszterek a következő napon, szerdán, Lord Harrowbynál minnyáján egygyütt fogának oly kabinetí vacsorát tartani, mellyen a Minisztereken kívül senkinek nem szabad jelen lenni. Ezen Lord Harrowby háza pedig a Groszvenor nevű utcában, közel a mezőhöz és oly helyén esik, a hol kivált estvénként, nagy csendesség szokott uralkodni. Ezen hír az összesküdttek gyűlésében (mint a tudósító kifejezi) ördögi örvendezéssel fogadtatott. Ings így kiáltotta el magát: „Már hiszem, hogy van Isten, minthogy meghalgatta imátságomat, 's minthogy a meghatározott áldozatokat a holnapi napra, hogy plánumunkat annál bizonyosabban végrehajthassuk, összegyűjteni.“ — Ezen híradáshoz képpes tehát, a helyett, hogy a Minisztereket különkülön a magok házaiknál gyilkolták volna meg, arra határozták el magokat az összesküdttek, hogy a következő napon szerdán estve, estvélig óra után, Harrowbynál, midőn mind egygyütt lesznek, öldökljék meg őket. Az öldöklést így akarták munkába venni: Sok olyan rakétát készítettek, mellyeket kézhöl lehet hajgálni. Ezeket ok a Lord Harrowby házába 's ott is leginkább a vacsoráló szobába akarták behánnyi, hogy széllyel szakadozván gyilkoljanak mindent a kit találják. Ha azonban némelyek csakugyan életben kiszaladhattak volna, ezeknek megöldöklésekre, hogy egy is életben el ne mehessen, mások lettek volna kiállítatva. Ings, a ki valaha mészáros volt, egy nagy mészáros kést tartott készen, a végre, hogy azzal a Lord Sidmouth és Castlereagh fejüket elvágja; sőt Castlereaghnak

a jobb kezit is el akarta vágni, hogy beszózza 's felfüstölje, oly reménsséggel, hogy ez által idővel még nagy hirt-nevet fog nyerni. Hogy a' zürzavart nevelhessék 's a' katonaság' figyelmét 's erejét annál inkább megoszthassák, arról is gondoskodtak vala az öszszeesküdtek, hogy ugyan ekkor a' kaszárnák és sok közönséges épületek meggyújtattassanak, a' melly végre gyulasztó golyobisok (kártácsok) vagy mi effélék, állottak készen. Ha mind ezeket kívánságok szerint végrehajthatták volna, a' volt további célzások, hogy a' magok' Provisoriai Országlószék-jeket a' Lordmáyor' (a' Londoni Polgármester') házában azonnal organizálják. Kikbül kellett volna ezen Provisoriai Országlószéknek állani, ez, mint látszik, még nem volt egészszen meghatározatva; hanem a' Proklamátió, mellyet a' néphez akartak intézni, már készen, és Ings, mint az Országlószék Titoknokja, által aláíratatva volt. A' Thistlewood zsebében is találják meg egy ilyen Proklamátiót, melly a' katonasághoz volt intézve. Ezt is a' falakrá akarták felraggatni, mint a' másikat: hanem ezen irások közzül még eddig egygyik se' jött világ elejébe. Hogy a' próbatétel helyéhez közelebb legyenek, már most az ő előbbeni öszszegyülekezések' helyét oda hagyván, a' több ízben említett istálló héját változtották vala (a' Kátó' uczájában) mind gyülekezések' mind pedig fegyveres és munitziós magazinumjok' helyévé, mellyek eddig a' Brunt és Tidd nevű öszszeesküdtek' szállásokon tartattak. Adams nevű öszszeesküdt tag, ki azt vallja, hogy Brunt által csalatott belé a' társaságba, és a' ki erre nézve nem mint bűnös hanem csak mint tanú, úgy áll az ítélszék előtt, egygyik utóbbi gyűlésben oly hirt mondott, hogy ő affélet hallott volna, hogy ő utánnok a' Politzia nyomozásokat

tart. Ennek hallására némelly tagok megijedtek, Thistlewood és Brunt pedig mérgesen megszollították Adámsot, azért, hogy az egész társaság előtt ilyen hirt mérészel beszöllni; 's hogy a' megfélemletteket ismét nékibátrithassák, vigyázókat állítottak a' Lord Harrowby' háza mellé, hogy lássák-meg, hogy leheté a' készülétekben valami oly változásokat észre venni, mellyek arra mutatnának, hogy az öszszeesküvés' plánuma felfedeztetett volna. Semmi efféle nem vétetődven észre, bátorságokat minnyájok vissza kapták. A' Ministerek úgy nyilatkoztatták ki magokat (az ítélszék előtt) hogy ők már régen hallották volt, hogy valamelly öszszeesküvés légyen munkába — hanem ezen feltételt abba' hagyván — a' mi annak közelébről való elárultatását illeti, ez ekképpen történt: Hiden nevű Radikális ember, ki már jó időtől fogva esmeretségben élt Thistlewooddal 's a' többekkel, eleintén nem volt affelöl tudósítatva; hogy ily nagy gyilkosság légyen az öszszeesküvés' célja, 's mikor megértette reszketett irtódzásába 's azonnal egy levelet készitvén Castlereághoz, 's abba' az egész öszszeesküvés' minémüségét leírta, 's Harrowbyt lovagolva előltalálván, azt neki által adta. Hogyan múlt el azután a' Ministeri vacsorálás; mi módon folytattattak a' Lord Harrowby házánál a' készülétek azután is, hogy az öszszeesküdtek semmit észre ne vegyenek 's annál bizonyosabban a' kelepcebe csalattathassanak; hogyan lepettettek még az öszszeesküdtek 25-tön az istálló héján, miként fogattatiak el; miként dőfött által Thistlewood egy Politziai Biztost 's miként sebesített meg gyengébben többeket is, miként vesztett ekkor útat Thistlewood, 's más nap miként fogattatott el ágyban feküve; Brunt pedig a' maga házánál?

ezen környüállások az Ujságveledeknek tudósításaikból már mind tudva vagynak. Csak azt kell még elmellőzhetetlenül megjegyezni, hogy Adams és Hidenen kívül, még két tanúk állanak az ítélőszék előtt, kik által, mint az özszeesküvésnek eleinteni tagjaik által, az egész özszeesküvés' historiája elárultatott, ezeknek neveik Monument és Dwyer. Az ily nemű tanuknak, milyen ez az Adams, ki azt vallja, hogy az elfogatás után négy napok múlva kezdett nálá a megbánás felelevenülni, vallástételeikben nagyon csonka söt nagyított is találtathatik: de mind ezeket feltéven is úgy látszik, hogy ezen emberek nem méltatlanul fogják a reájok kimondatandó büntetést szenvedni; és ha szintén itt (Angliában) már módivá vált is, az, hogy az ilyen özszeesküvéseknek kitudattatásakor egy vagy más személy azzal vádolassék, hogy annak forralására valami czélzással, a' Felsőség által buzdított volna, mint ezen esetben a' foglyok s némelly ezeknek hívő emberek is valami Edwards nevüt emlegetnek, mint a' ki ezen egész plánumnak elintézője lett volna, s most se a' foglyok se a' tanuk között nem említettne: annyi csakugyan bizonyos, hogy mi ezen esetre nézve semmi ilyen lélekámulót ki nem tanulhattunk még eddig."

Az Esküdtek' ítélőszéke, melly előtt ezen vádoltatottak' pere' egyenként folytattatik, Ingstet 24-dikben, s a' következő napon Bruntot is bünösnek lenni, kimondotta. Az ellenek való vádnak minémüése, mint a' Birák, vagy is az elintéző Akták kifejezik, az: Hogy ők a' Király ellen hadakozást akartak folytatni, s annak eszközléséhez már hozzá is fogtak volna.

A' Ministeri Kurirban ezeket olvassuk: „Sceffieldben egy lövés által tétett jeladásra Aprilis' 11-dikén sok gonosz czélzású emberek özszeegyülekeztek a' piacon. Innen azután valami 2 vagy 3 százan kimentek a' város mellé valami fél mértföldnyi távolságra. Mi volt a' czélzássok, azt senki se tudja. Némellyek így kiáltoztak: Tartóztassuk le a' postakocsit! Mások így: Mennyünk egész sereggel a' kaszármára! Ismét mások így feleltek: „Nem; ezt Mártzius' 14-dike előtt ne cselekedjük; Mártzius' 14-dikét nem kell elfelejtünk!“ — Nem is tettek ez úttal semmi újítást. Két pistolylövéssel való jeladásra azonnal mind elszéledtek. Más nap egy Blackwel nevű ember elfogattatván, megvallotta, hogy ő tette a' lövést, mellyért, mint lázszató, Yorkba vitetett fogságra, a' hol már egyszer hasonló bünért ült. Ez egy Szabólegény lévén, mestere' házánál is vizsgálódások tétettek, s töltött pistolyokat, dárdát, s egyéb fegyvereket találtak meg nálla, mellyek mind ezen legényei voltak. — Aprilis' 13-dikán reggel ily lázszató irás találtatott ugyancsak a' Scheffieldi uczákon kiraggatva: „Tartsátok készen magatokat; a' Mészárosok készen állanak ember-vér' ontásra! Az Organizáló Biztosság azért téteti ezen nagyon szokatlan hivadást közönségessé, hogy valami árulótól megtudták a' mi ellenségeink, hogy mi, jusainknak védelmezésére minden szempillantathán készek legyünk. A' Közép-ponti nagy Biztosság tehát jónak találta az időt az 5-dik terminus' 7-dik napjára halasztani; melyhez képpent ezen napra, a' ti tőjiteket (dárdáitokat), orátoraitokat (pistolyaitokat), és érző, csiga szaruitokat, (csatázó kardjaitokat) tartsátok készen, hogy azon kötelességeket, mellyekkel miannyájan tartozunk,

teljesíthessétek. Költ a' 4-dik terminus' 20-dik napján. — „J. G. Titoknok.

A' Cumberlandi és Lancasteri Grófságokból bejövő tudósítások a' Radikálisoknál mozgásaikra nézve, még folytatásban mind nyughatatlankodtatók. Carlisleben nagyon lázszító proklamációt találtak a' falakra kiraggatva, melyről azt tartják, hogy ez is a' Glasgowi, Provisoriai Országló Biztosság által nyomtatott volna. Közönségesen beszélték, hogy a' Radikálisok Aprilis' 14-dikére közönséges felkelést határoztak volna, melyre nézve nagy készülleteket kezdettek tenni mind a' polgári mind a' katonai Előjárók. Azonban semmi támodás nem történt. — Csak a' történt, hogy a' Radikálisok sok házakra reájok ütöttek, hogy a' fegyvert erőszakkal elvegyék. Némelly helyeken szerencsések voltak, némellyeken pedig vissza verték őket a' nem Radikális lakosok.

Török Birodalom.

A' pénzverés' Arendánsainak 's minden hozzájoktartozó Örményeknek ügye, fél esztendeig tartott fogság után a' mult hónapban végképpen meghatározottat. A' Düsoglu atyafiak Karamanba, Kajsariba küldettettek számkivetésbe. A' többek részint Cyprus részint Rhodus 's az Archipelagus egyéb nem nevezetes szigeteire. Ezek eddig mind bőségben buborékoló familiák voltak, most azon helységek' kölcségeiken tartatnak, míg kézi munkájok által annyit szerezhetnek, hogy megélhessenek. Egyéb eránt most már a' többi Örmény Catholicusok, öldözésétől szünni kezdett az Országlovszék. Egész sereggel szemléltetnek önn' Catholicus Isteni tiszteletjekre járni, 's csak nagyon kevesen mennek a' Görög hitűekhez.

Spanyol Ország.

A' Párisi Ujságlevelokban kijött Spanyol Országi tudósítások Aprilis' 22-dikéig terjednek. Madridban sok emberfogdosások történtek; az elfogattatott emberek többire Barátok és egyéb Papok. Hadibiztos Ortega is az elfogattatottak között van.

Generális Rigóra, kit Madridba vártak, mint látszik egyéb fontos foglalatokodást biztak Spanyol Ország' déli részein. Mint mondják egy osztálysereggel azon Del-General és Lealtad nevű két pártos Batalionok ellen küldtetett, a' kik magokat Ayamontéban, Campacete nevű Obersternek vezérlése alatt sánzokkal körülvévén a' Constituizióból semmit tudni nem akarnak. Közönségesen beszélnek, hogy az Országban több helyeken találatnak olyan fegyveres csoportok, a' kik ekképpen gondolkodnak.

Az Országló Junta ellenben mind e' mellett is állandósággal folytatja útját az elejébe szuratott cél felé. Ennek jóváhagyásával oly végzés hirdettetett ki April. 21-dikén a' Király nevében, hogy mind azok a' polgári tisztviselők, kik a' Királynak visszamenetele után az 1814-dik esztendőtől fogva, azért, hogy a' Cortesek' Constituiziójához szitottak, hivataljaikból letétettek vala, ha letétetéseseknek semmi egyéb oka nem volt, haladék nélkül mind tetetessenek vissza akkori hivataljaikba; vagy pedig, ha éppen azon hivataljokba fontos okokra nézve vissza nem tetetethetnének, egyéb tökéletes módon elégíttessenek ki. — Az a' hadi fregát, a' melly Kadiksban a' végre készítették, hogy Amérikába a' Királynak a' Cortesek' öszszehivattatásáról szolló rendelkezést elvigye, a' Király' parancsolatjából Constituizió nevezetet kapott.

Hazai Dolgok és egyéb Toldalékok.

B é c s.

Császár és Király ö Felségének 's kísérijinek Brünnben való foglalatokodásairól így irt e' hónap' 7-dikén az ott kijövő Ujság: — „Ö Császári Felsege 2-dikban reggel a' Polgári és Katona Elöljárók 's Káptalan és Magistratus' udvarlásait méltóztatott elfogadni míg az alatt Császárné ö Felsege az Ursulinákat és az ott lévő egyéb aszszonyi tanuló 's nevelő helyeket látogatta. Déli 12 órakor az ott lévő Dámáknak volt az a' szerencséjek, hogy ö Felsegeknek bemutatassanak. Estvére az egész város megvilágosított, mellyek között szép izléssel készült ábrázolatok szemléltettek. Ö Felsegek Clementina Cs. Fő Herczegaszszonnyal 's a' most hasonlóképpen ott lévő Rudolph Császári Fő Herczeggel egyetemben, mindezeket meg szemlélni méltóztatván, 's hintókban a' főbb uczákon és piaczkon le's-fel sétálván, e' közben az öszszeegyülekezve lévő sok ezer nézők által örvendező és szerencsétető kiáltások által tiszteltettek.

Április' 3-dikán délelőtt két órát töltöttek ö F.gek a' Clementina Cs. Fő Herczegné (S a l e l n o i Herczegné) társágában Brünnön kívül az Olmütz felé menő útnál a' Brünni örző sereg' mustratartásának szemlélésével, a' hol Felseges Urunk ló háton a' Generálisi seregtől kísértetve a' Felseges Aszszonyaságok pedig hintókban jelentek-meg. Délben a' főbb tisztii károknak az a' szerencséjek vala, hogy a' Császári asztalhoz ebédre hivattattak. Délután a' Frantzensberget, az ott felállittatva lévő békesség' oszlopát, 's innét a' gyönyörű környéket szemléltették, azután a' Ferencz Múzeumát, 's estve a' theátrumot tisztelték-meg jelenléteikkel a' Fel-

séges vendégek, hol a' játéknak kezdődése előtt egy az ö Felsegek' megjelenésére költetett Prologussal, 's Gott erhalte Franz den Kaiser! éneknek buzgó elénekeltetésével tiszteltettek.

Igy töltötték ö Cs. Felsegek a' magok idejüket Brünnben, minden megnézésre méltó tárgyaknak megnézegetésével, Fejedelmi gondoskodásoknak nyilatkoztatásával, jó teteményeknek mutatásával, 's legkegyesebb atyai 's anyai lebecsátkozásal ezen hónapnak 8-dikáig, a' midőn a' Felsegek a' Császári Fő Herczegaszszonnyal egyetemben reggeli 6 órakor sok ezer öszszegyülekezett lakosoknak, áldáskívánásaik között, útjokat Pardubiczon által Prága felé vették, 's azután Rudolph Császári Fő Herczeg Cardinalis ö Fejedelmi Püspöksége is, vissza tért Olmütz felé.

Ujabb Ujságok.

Spanyol Ország. — A' Lorencini klubjában (Madridban) April. 19-dikén kihirdtetett, hogy Don-Josef-Garcia-de-Leon-y-Pizarro (és nem HerczegSan Fernando, ki elébb ki volt nevezetve) küldtetik Bécsbe Követnek.

Amerika. — Az Északi Amerikai Ujságok közzül egyben, mellyet ott nagy meglepéssel olvasnak, ily megjegyzés jött-ki Mártz. 19-dikén a' Spanyol történetekre nézve: „Há a' mi Országlószékünk a' maga ingadozó systemája mellett tovább is megmarad, így nagyon rossz következeik lehetnek a' Spanyol Országban folyó történeteknek Státusainkra nézve. Már most elég nyilvánosságosan látjuk, hogy mit kell csinálnunk. Országlószékünk már most kéntelenítettik a' Déli Amerikai Spa-

nyol tartományoknak, 's még a Spanyol Országban feltámodott tartományoknak is, függetlenségét haladéék nélkül megemerni. Ki kell azt már most nyilván mondanunk, hogy a' Spanyol Amerikai plánta tartományok' ügye Északi Amérikanak is, sőt egész Amérikanak ügye, melly a' tengerek által a' régi világtól egészszen el van szakasztatva. Nagyon hiteles dolog, hogy egy bizonyos Hatalmasság, eme nyughataulankodások' játékába elegyítette kezeit, 's ezekkel, mint fogással akar élni arra nézve, hogy Spanyol Amérikanak némelly pontjait, mellyekre régtől fogva vágyodik, elfoglalhassa. Békesség minden nemzeteknek, mellyek Amérikával békességben élnek! ellenben hadakozás mind azoknak a' Hatalmasságoknak, a' kik Amérikanak akár mellyik pontján hadakozást akarnak folytatni! Ez az a' systema, melynek folytatását az Egygyesült Státusokhok függetlensége és becsülete, az ő Országlószékének elejébe írnak; ettől vagynak az ök' bátorsága és boldogsága felfüggesztetve."

De catur nevű Amériikai Admirális, a' ki magát az utóbbi háboruban nagyon nevezetessé tette vala, Barrow nevű Admirálissal duellálván, ez által megölettetett.

J e l e n t é s .

Ha egyenként minden ember kívánja önnön boldogságát, ezen érzése teszi kötelességévé felebarátját munkálodni; ez az egész emberi nemzetét is; még pedig úgy és annyiba, a' mint és a' mennyibe teheti azt, külső, vagy belső tehetőségéhez képpes, a' nélkül hogy igyekezete, valamely bizonyos tárgyhoz volna köttetve. Ugy látszik ugyan első tekintettel, hogy az emberi nemzet, a' boldogságnak semmi híjjával nints már ma;

minden e' körül vizsgálódónak szemébe ötvölvén egyszerre a' közelébb múlt 's jelen-századnak sok és igen hasznos születményeik. Azomba valamint minden ember, úgy mindenik nemzet, a' maga baját érzi; 's nints egy is, melly valami szükségét ne látna, ha szinte a' Világ Tudósai, minden szempillantásba iparkodnak is azt elhárítani.

De én itt hosszasan ki nem terjeszkedhetvén, ugrással fogom czéломot megközelíteni, 's valamint kedves Hazámnak, úgy a' külső — nemzeteknek is megjeleníteni egy Találmányt, melly, ha nem egyaránt, de tsak ugyan mindenik nemzetnek hasznára lehet.

Ezen Találmányom, egy Idő-mérő 's Hely-határozó szárszám (machina), áll két darabból; egy Nap-óra, és Föld-ábrázoló golyobisból. Mind a' kettőnek alkotása, ez ideig esmeretlen; valamint a' kút-fő, melyből meritettem. Ezen szárszámnak 4 igen hasznos, gyönyörködtető tulajdonsága pedig igen sok van.

1-ső hasznos tulajdonsága: hogy a' tengereken 's pusztákon utazónak, minden eddig a' végre használt eszközök nélkül, megmutatja a' helynek hosszúságát, vagy azon meridianust, mellyen ő van, világosabban: hogy mennyire van azon helytől, a' honnan elindult, Napkelet vagy Napnyugot felé.

2-dik Megmutatja a' helynek szélességét, vagy azon Grádust, mellyen ő van, világosabban: hogy mennyire van azon helytől, a' honnan elindult, a' Déli, vagy Északi polus felé. Még pedig mind a' meridiánust, mind a' grádust, egyszerre és pontosan; úgy, hogy ezen szárszámmal, bátran ereszkedhetik az utazó, a' Földnek legesmeretlenebb helyeire, akár a' szárazon, akár a' tengeren, az eltéve-

Iyedéstől nem félve; midőn a' napnak minden minutájába, tudja ez által, hol van ő.

Jegyzés. Az utazókra nézve, úgy lehet készíteni ezen szerszámot, hogy azon egy, nappali és éjjeli legyen egyszerszámú; úgy is hogy kettő legyen, egyik nappali, másik éjjeli. Ez utolsó, tehát, nem a' nap' világhoz; hanem valamely álló csillaghoz (melly mindenkor a' horizon felett szokott lenni) készitődik.

3-dik Hogy az eddig számtalanszor jobbitatott Föld-abroszok (mappa) ez által léphetnek a' tökéletességre; sőt kevés idő alatt 's le könnyebben tsupán ez által. Ugy hogy az ennek segítségével pontosan készült universalis Föld-abrosz, többé semmi jobbitást el nem fogad; hanem ha valamely nagy föld-indulás, 's más efféle viszontagság által elrontatott helyekre nézve esletne az meg.

4-dik Hogy minden nagyobb iskolában, mellyekben t. i. a' Globologia tanittatik, olyan hasznos szolgálatot tehet ez, nielly szerént 2 's 3 nap alatt, annyi megfogást szerezhethet a' tanuló, a' mennyit a' mai sok jegyzésekkel megterhelt globusok által 2 's 3 holnap alatt nem. Mert hogy ezen szerszámnak gyönyörködtető tulajdonságaira térjek, 10. 12. sorból álló jegyzés alkalmaztatásával, pontosan megmutatja ez a' delet, mihelyt azt megtudtam, hogy hány óra van ott; a' hol én vagyok; ezt azonban nem kell tudnom hol vagyok én, mivel ezt a' Dél fogja megmutatni. Már mikor a' Delet mutatja,

mutatja egyszerszámú, a' reggelt, estvét, éjfelt, hol hány az óra; mellyik és mennyi részét világositja a' Nap a' Földnek, azon napon, órába, minutába; hol hány óra akkor a' nappal, éjjel; mennyire távozott, azon napon, a' Nap, az egyenlítőtől 's a' t. kevés szóval mind azt, a' mit a' mai globusokon sok bajjal lehet tudni.

De ezeken kívül, a' Nap és Hóldbeli fogyatkozásokat is megmutatja ez, minden mathematicai calculus nélkül; csak hogy ezen esetre, a' Hóldnak Föld körül való forgását, hozzá kell alkalmaztatni; 's ez könnyen megesik. Innen ez, egy gyönyörködve mulattató szerszám, az únalmas órákban.

Az ezzel való élelét a' mi illeti, mindenik esetben mechanice történik, de mint hogy a' szerszámnak alkotása, (ámbar az együgyü simplex) le nem íródhatik itten, az azzal való élelés szintűgy elmarad. Ha azonban ezen jelentésem ezélt ér, az az, ha azoknak, kiknek ezen szerszám hasznót vagy gyönyörűséget adhat, figyelmetességeket magára vonhatja, a' mennyibe ennek Pártfogóra, és elősegellőre van szüksége; akkor ám legyen szolgálatjára az emberi nemzetnek; és mutassa meg, hogy a' mit most hirdetek fölöle, elléne mondhatatlanul olyan igaz, mint kétszer kettő négy. Ha pedig minden fül siket lenne kiáltásomra; ám maradjon az emberi nemzet, egy olyan segéd nélkül, mellynek némléte, az ő legfentebb boldogságán is, mindenkor nagy tsorba fog lenni. Irám S. Patakon Aprilis' 20-dikán 1820.

Nagyszeghi András.